

Prof. Vasile MELNIC
Universitatea de Medicină
și Farmacie “N. Testemițeanu”

ISTORIE ȘI REALITATE ÎN UTILIZAREA TERMINOLOGIEI MEDICALE

În cei 10 ani ce s-au scurs de la fondare, prestigioasa revistă “Limba Română” a promovat cu multă consecvență adevărul științific și istoric despre “casa ființei noastre”, devenind astfel o carte de vizită și de suflet, un instrument de instruire, o busolă în orientarea istorică și filologică.

Articolul de față, care are drept scop cercetarea și utilizarea terminologiei medicale românești, vine să confirme încă o dată că știința medicală trăiește “în familia unei singure limbi – limba română” (Gr. Vieru).

De la răpirea, în 1812, a Basarabiei, apoi după ocuparea teritoriului ei în 1940, 1944 și formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, știința medicală, asistența sanitară, ca și cultura națională în general au fost sub presiunea dictatorială a regimului totalitar, având drept obiectiv rusificarea și deznaționalizarea poporului român din Basarabia. Controlul exercitat de ideologia bolșevici timp de peste 50 de ani, impunerea forțată a limbii ruse în toate domeniile de activitate umană ș.a. au împiedicat dezvoltarea științei și culturii naționale.

Disciplinele universitare se predau numai în limba rusă. Rezultatele științifice obținute se materializau în studii, cărți, culegeri, broșuri etc. care se scriau și se publicau numai în rusește.

În acest context, firește, nu putem vorbi nici de utilizarea unei terminologii medicale literare românești. Cu atât mai mult cu cât politica de stat în selectarea cadrelor susținea și proteja “specialiștii” trimiși din Rusia.

Astfel, știința medicală, terminologia medicală literară românească din Republica Moldova după al doilea război mondial a funcționat având la bază, în majoritatea cazurilor, calchierile, împrumuturile lexicale și gramaticale directe din limba rusă.

La Institutul de Medicină din Chișinău, fondat în 1945, se preda numai în limba rusă, deoarece șefii celor 27 de catedre erau veniți din diferite colțuri ale Federației Ruse.

Referindu-ne la problema terminologiei în Basarabia, vom menționa următoarele etape distincte:

a) 1917-1940 – perioada în care la 2.XII. 1917 Sfatul Țării proclamă Republica Democratică Moldovenească, la 24 ianuarie 1918 – independența ei, mai apoi, la 27 martie 1918 – unirea cu Patria-mamă – România. Basarabia se integrează în viața politică, economică și culturală a României întregite. Problemele sănătății publice devin obiect de discuții în structurile statale. Medicii români din București, Iași, Suceava etc. desfășoară o intensă activitate în organizarea serviciilor și asistenței medicale din Basarabia. Se reanințează viața științifică medicală. Limbajul medical românesc începe să fie utilizat în învățământ și în viața cotidiană din Basarabia.

În această perioadă alfabetul latin a fost introdus chiar și în Transnistria (1932-1933). În anul 1935, la Tiraspol, apare primul dicționar rus-moldovenesc de termeni medicali în care partea moldovenească, în grafie latină, include 8000 de termeni. Din cauza *românizării* lexicului terminologic, autorul dicționarului a fost declarat dușman al poporului, iar opera lui – “antinațională, neînțeleasă de tot poporul, destinată numai pentru o ceată de “sacerdoți în medicină” (“cucica jrețov medișin”).

b) Formarea, în 1940, a R.S.S.M. și perioada de după al doilea război

mondial 1945-1989. În 1945 se deschide Institutul de Medicină; în 1949 – Filiala Moldovenească a A.Ș. a U.R.S.S.; în 1955 – Spitalul Clinic Republican pentru Copii; în 1961 – Academia de Științe a R.M. Anul 1989 marchează o cotitură istorică: sunt legiferați alfabetul latin, limba română ca limbă de stat; în 1991 este adoptată Declarația despre independența și suveranitatea Republicii Moldova.

Constrângerile ideologice de până la 1989 au fost fatale pentru viața spirituală și științifică a Republicii Moldova, inclusiv în medicină și limbaj medical. Vorbind de funcționarea și utilizarea terminologiei medicale din această perioadă, am putea menționa următoarele: 1) în limba română, supusă rusificării permanente, au pătruns o mulțime de termeni medicali rusești: *raizdrav, travpunct, bol'niță, tubdispanser, lohancă, chișecinic, orașenie (chișecinica), ponos, malocrovie, medsestra, crovozlianie, selezioncă, pecioncă, pocică, vospalenie (liogkih), ghimatomă, iazvâ, perelivanie (crovi)* etc.; 2) pentru a fi, chipurile, mai aproape de limba poporului, pseudoin-telectualii și medicii mancurți utilizau termeni dialectali moldovenești de tipul: *maioră, jighiri, obrinteală, pânce, cufireală, treapăt (diaree), maț, bancă "ventuză", rărunchi, oftigă, cihotcă, gălbănări, gușă "glanda tiroidă", grijă "hernie";* 3) s-au tradus în română unele cuvinte și îmbinări de cuvinte fără a fi termeni medicali: *are apă în pânce* (hidropizie), *apă necurată* (pură), *beșica udului, pânce înflat* (balonat), *obștea crucii roșii, iasli* (creșă) etc.; 4) deși mai rar, dar au fost utilizați și termeni științifici având la bază elementele terminologice internaționale (rădăcini, prefixe, sufixe) greco-latine: *gastroscopie, terapie, anestezie, anemie, pediatrie, patologie, scleroză, stomatologie, anatomie, farmacologie* etc.

În anii de după război erau foarte puține cărți și studii de medicină în limba "moldovenească". În 1946, de exemplu, au fost publicate două broșuri (traduse din rusește): **Tifosul recurent și lupta împotriva lui** de S. Blinkin și **Despre primejdia avortului** de B. Arhanghelski. În 1948 B. Sidel'scikov publică **Transmițătorii tifosului exantematic și recurent**; în 1949 văd lumina tiparului: **Dizenteria la copii** de B. Arhanghelski și o altă ediție a primei lui cărți de 24 p.; în 1952 este

publicat volumul **Vaccinările preventive împotriva tuberculozei** de E. Sorokin. Și cam atât.

În anii 70-80, medicii încep să-și dea seama că nu se poate face carte în medicină cu o terminologie dialectală sau calchiată după limba rusă. Se pun în circulație și termeni medicali științifici adecvați de tipul: *traumatism* (dar uneori – *travmatizm*), *piodermite, boala lui Botkin, tonzilită* (cronice și acute), *pneumonie* (dar și *pnevmonie*), (boli) *alergice, transfuzie* (a sângelui), (boli) *contagioase, rect, bruceleză, cistită* (dar și *chistit*) etc., etc.

După 1989 s-a creat o nouă realitate și mentalitate lingvistică, bazată pe adevărul științific și istoric, pe moștenirea medicală și lingvistică românească, s-au activizat cercetările științifice medicale și, ca urmare, s-a reluat utilizarea și funcționarea unei terminologii medicale adecvate.

Terminologia limbii române în general își ia începutul în sec. XVII-XVIII, sunt editate primele gramatici și primele lucrări lexicografice. Apariția terminologiei științifice românești este legată de numele ilustrului savant și om politic D. Cantemir, care a creat în 1705 primul model de dicționar explicativ – o anexă la romanul său **Istoria ieroglică**. În acest dicționar sunt explicați 280 de termeni ce se referă la diferite sfere: social-politică, militară, filozofică, diplomatică, financiară, dar și botanică, anatomică, farmaceutică.

Enciclopedistul și scriitorul Gh. Asachi s-a ocupat îndeaproape de problema terminologiei, creând prima enciclopedie românească **Lexicon de conversație**, fiind în același timp și autorul a șapte dicționare explicative-anexe.

Astfel, Gh. Asachi a contribuit și la dezvoltarea terminologiei biologice, geografice, zoologice, juridice, filozofice, medicale.

Un rol deosebit în dezvoltarea, reglementarea și stabilizarea terminologiei botanice și medicale l-a jucat **Societatea medicilor naturaliști** creată în 1883, avându-i ca fondatori pe I. Cihac, T. Stamati, V. Vârnav. I. Cihac era responsabil de reglementarea terminologiei medicale și botanice; T. Stamati – de terminologia fizică, chimică, astronomică, iar V. Vâr-

nav – de terminologia medicală și fiziografie. În 1856 se înființează “Școala Națională de Medicină și Farmacie” având ca profesori pe Gh. Polizu, P. Protici, E. Severin, A. Marin etc. În felul acesta în sec. al XIX-lea, paralel cu stabilirea normelor literare ale limbii române, s-au cimentat și bazele sistemelor terminologice ale diferitelor domenii științifice: botanică, anatomie, fiziologie, medicină generală, fizică, filozofie, geografie, lingvistică, tehnică și a. La baza unificării și normalizării sistemelor terminologice erau puse două principii – principiul internaționalizării și cel al utilizării lexicului autohton, strămoșesc, indigen. Modelele au fost selectate, în primul rând, din limbile franceză și italiană. Desigur, dicționare terminologice în această perioadă aproape că nu existau. De cele mai multe ori termenii noi erau explicați în textul respectiv sau în presa periodică.

* * *

Specialiștii au înregistrat în vocabularul medical peste 150 de mii de termeni. Terminologia anatomică (≈ 92%) este cu preponderență de origine latină, cea clinică (≈ 90%) – de origine greacă. De exemplu, termenul *anatomie* provine din cuvântul grecesc *ana + tome*, (*a diseca*), adică studiază structura organelor omului prin metoda disecării;

fiziologie – din grecescul *physis* “natură” și *logos* “știință” – studiază sistemele funcționale ale organelor, mai ales ale celui nervos;

histologie – din grecescul *histos* “țesut” – studiază țesuturile organice, celulele și structura lor microscopică.

Terminologia medicală actuală include o varietate imensă de termeni (inclusiv termeni compuși) care sunt niște formații lexico-morfologice de origine diferită:

avitaminoză < grec. a negație și lat. *vita* – viață + suf. -oz(ă);

azotemie < fr. *azote* și gr. *haema* sânge – *retenție în sânge a substanțelor azotice*;

apendectomie < lat. *appendix*, cis și gr. *ectome* – excizie, extirpare;

balneologie < lat. *balneum* – baie și gr. *logos* – știință, învățătură;

vasotomie < lat. *vas*, *vasis-*, *vas* și gr. *tome* – incizie, disecare.

În felul acesta, e firesc să vorbim și de unele principii și căi de formare a terminologiei medicale în limba română. S-a menționat deja că sursele de bază ale terminologiei medicale sunt limbile clasice – greacă și latină. E vorba de majoritatea termenilor anatomici, histologici, clinici, fiziologici, farmaceutici care contribuie la formarea termenilor medicali. Astfel, grecescul *aden*, *adenos* “glandă” a servit ca bază de formare a multor termeni de tipul: *adenom*, *adenoid*, *adenopatie*, *adenocarcinom*, *adenofibrom*, *adenotomie* ș.a.

De origine latină sunt: *arteră*, *astm*, *claviculă*, *duoden*, *febră*, *ficat*, *fiștulă*, *hernie*, *nerv*, *pancreas*, *pleură*, *puls*, *tuse*, *limfă*.

Din cei aproximativ 100 de termeni privind corpul uman, 92 sunt de origine latină și au corespondente în limbile romanice.

De origine greacă sunt termenii: *apofiză*, *diabet*, *diastolă*, *eczemă*, *simp-tom*, *spasm*, *splină*, *trahee*, *traumă*, *iris*, *carie*, *hepatită* (gr. *hepat*, *hepatos* “ficat”), *colecistită* – grecescul *chole* “fiere, bilă” + *cystis* “vezică”.

Un rol important în determinarea și formarea sensului unui termen medical îl au elementele morfo-semantice precum și cele sufixale, prefixele cu valori terminologice.

Astfel, sufixul gr. *-oma* apare în componența termenilor care denumesc diferite tumori benigne sau maligne: *adenom*, *carcinom*, *epiteliom*, *hepatom*, *lipom*, *nevrom* etc.; *-patie* (gr. *pathos*) *suferință*, *boală* – *nefropatie*, *pneumopatie*; intervențiile chirurgicale sunt redete prin radicalul *-tomie* (gr. *tome*) *tăiere*, *disecare* – *laparatomie*, *osteotomie*, *spondilotomie* (*spondilos* “vertebră”) ș.a. Sufixoidul *-ectomie* (gr. *ektome*) intră în componența denumirilor privind extirparea anumitor organe: *nefrectomie* (extirparea rinichiului), *apendicectomie*, *histerectomie*, *colecistectomie* ș.a.

Sufixoidul *-scopie* formează termeni cu sensul *examinare*, *cercetare*, *observare* cu ajutorul anumitor instrumente sau aparate: *laringoscopie*, *rinoscopie*, *esofagoscopie*, *bronhoscopie*, *oftalmoscopie*, *rectoscopie*, *cistoscopie*.

Prefixul *a (an)* – “lipsă, absentă” formează o serie de termeni de tipul: *aritmie*, *atrofie*, *anorexie*, *anemie*, *anurie*,

anoxibioză “viața microorganismelor fără oxigen”, *anadipsie* “sete exagerată”; prefixul *dys-* (*dis-*) participă la formarea unor astfel de termeni ca: *distrofie* “dereglarea alimentației”, *displazie*, *dispnee* “greutate în respirație”; prefixoidul *endo-* (gr. *endon-*) “intern, interior” formează termeni ca *endocrin*, *endocard* “membrană internă a inimii”, *endarteră*; prefixoidul grecesc *cardi-* (*kardia-*) este un component al termenilor ce se referă la inimă: *cardiopatie*, *cardioscleroză*, *cardiologie*, *cardioscopie*, *cardiogramă*, *cardiovascular*, *cardiografie* ș.a.

S-a constatat un fenomen destul de interesant în formarea unor termeni. Dacă procesul inflamatoric afectează, de exemplu, membrana (tunica, învelișul) organului respectiv, termenul clinic include în sine prefixul *peri-* “aproape, în apropiere”: *perihepatită*, *pericardită*, *peritonită*. Dacă procesul inflamatoric afectează țesutul celular din jurul unui organ, termenul clinic include prefixul *para-* “alături, lângă”: *paranefrită* “inflamarea țesutului celular perirenal”, *paratiroidă*, *parasimpatie*, *parafimoză*, *paramedical*. Sufixul *-in* servește la formarea unor denumiri de preparate farmaceutice: *papaverină* (papaver “mac”), *anatoxină*, *pantocrină* (rus. *panți* “coarne de cerb”), *aspirină*, *insulină*, *antipirină* etc. Cu sufixul *-ol* se formează preparate farmaceutice de tipul: *mentol* (gr. *Mentha* “mentă”), *biseptol* (gr. *sepsis* “putrefacție”), *metindol*, *manitol*, *manistol*.

O serie de termeni medicali, în special denumiri de medicamente, au la bază anumite substantive grecești. Astfel, câteva zeci de medicamente (antibiotice) s-au format de la denumirea greacă *mykes-* (*mykos*) “ciupercă” (în limba română sufixoidul *-micină*): *eritromicină*, *monomicină*, *streptomycină*, *oleandomicină*, *albomicină* etc. Tot pe baza cuvântului *-mykos* și suf. *-oz(ă)* s-au format în limba română o serie de denumiri de maladii, provocate de ciuperci: *micoză*, *otomicoză*, *faringomicoză* etc.

Denumirile unor organisme vegetale sau animale au contribuit la formarea denumirilor diverselor medicamente. Elocvent în această direcție este apariția și răspândirea termenului *penicilină* (cu derivatele lui), termen creat în 1929 de către bacteriologul englez Alexandre Fleming, care a botezat substanța secre-

tată de un mucegai – *penicilină*, termen format de la lat. *penicilinum*, un diminutiv din *peniculus* (burete), unde elementul terminologic *cilin(ă)*, fiind explicat ca un sufixoid, a contribuit la formarea și a altor preparate antibiotice cum ar fi *ampicilină*, *bicilină*, *oxacilină*, *meticilină* etc.

În limbajul medical unii termeni au fost creați pornind de la diferite metafore, analogii, de la forma sau funcția termenului. Așa, de exemplu, termenul *cancer* (din gr. *karkinos*) e format (încă din timpurile vechi) prin analogie – asemănarea externă a cancerului glandei mamare (la femei) cu racul de râu. Este cazul să menționăm că unii termeni au o explicație, să zicem, istorică. Semnificativ, în acest sens, este termenul *operația cezariană* (sectio caesarea). În dicționare termenul se etimologizează din latinescul *Caesar* – titlu ce se dădea împăraților romani. Există și o altă explicație. Adjectivul *caesarea* provine de la verbul latin *caedere* (*caedo*, *cecid*, *caesum*, *caedere*) – a tăia, a spinteca și *sectio* care înseamnă tot tăiere, în traducere obținându-se tautologia “disecție, disecarea tăieturii”. În afara de aceasta, romanii înțelegeau prin cuvântul *caedeere* – *un omor, ucide*, dar nu putem admite că ei ar fi folosit acest cuvânt și pentru salvarea copilului, fătului. Apariția cuvântului *cezar* (*caesar*) își găsește explicația în legenda binecunoscută, care spune că numai datorită acestei operații a apărut pe lume marele conducător de oști – Iulius Cezar.

Există termeni care s-au format de la numele unor personalități-savanți. Este cunoscut *tuberculul lui Assaky* sau *operația lui Assaky*. Doctorul Assaky (1855-1899), nepotul scriitorului Gh. Asachi, a fost primul profesor de chirurgie la facultatea de medicină din București. E vorba despre o originală tehnică operatorie neurochirurgicală, prezentată în teza sa de doctorat susținută la Paris (*De suture desnerfs a distance*).

O serie de termeni sunt împrumutați din alte limbi. Astfel, substantivul *stres*, *stresuri* provine din limba engleză. În biologie și medicină *stres* indică o reacție a organismului spre autoconservare – spre a fi, a exista, a ființa. În psihologie, în sociologie, în limba română *stres* are și sensul de *stare de maladie*, stare bolnăvicioasă, tensiune nervoasă care are un efect distructiv asupra organismului

uman (situație de stres) și este produs de mediul ambiant, de o anumită situație în care se află persoana dată.

Deși succesele medicinei științifice sunt evidente, nu și-a pierdut importanța până astăzi nici medicina populară. Anume aici constatăm apariția sinonimiei terminologice. Iată doar unele sinonime: *albeață* (popular), termenul științific fiind *leucom* (gr. *leukos* "alb"); *tusă măgărească*, în medicina științifică – *tuse convulsivă* sau *tuse spasmodică*; *brâncă*, *orbalt* – *erizipel*; *gălbinare* (*gălbănări*) – *icter*; *leșin* – *lipotimie*; *treapăd* – *diaree*.

Sinonimia apare și datorită originii radicalului etimologic grec sau latin: *nefritic* – *renal*; *gastric* – *stomacal*; *stomatolog* – *dentist*; *colpită* – *vaginită*; *spasm* – *convulsie*; *histerotonie* – *cezarotomie*; *mieloază* – *leucemie*; *epifiză* – *glandă pineală*; *medic de ochi* – *oculist*, *oftalmolog*; *medic de dinți* – *dentist*, *stomatolog*; *medic de copii* – *pediatru* etc.

În terminologia farmaceutică sinonimia termenilor apare mai rar, deoarece preparatele farmaceutice solicită precizie maximă, căci cea mai mică greșeală în compoziție sau în denumire poate avea consecințe grave.

Pentru a stabili specificul terminologic trebuie să se țină cont de următoarele principii: *actualitatea termenului*, *utilitatea* (sau *oportunitatea*) lui și *analogia*.

Principiul actualității are în vedere productivitatea mijloacelor și formațiilor ce redau anumite sensuri noi sau tradiționale și participă la crearea termenilor respectivi. Așa, de exemplu, în tehnică formantul *super* – (*supra*) este destul de productiv și ia parte la alcătuirea unor serii de termeni: *supercentrifugă*, *supersonic*, *suprareacție*, *suprapresiune*, *supraputere* etc. Tot astfel sunt și formanții *-scop*, *-scopie*, *-terapie* în terminologia medicală: *bronhoscop* – *bronhoscopie*, *gastroskop* – *gastroscopie*, *rinoscop* – *rinoscopie*, *laringoskop* – *laringoscopie*, *fizioterapie*, *ampeloterapie*, *radioterapie*, *aeroterapie*, *reflexoterapie*, *electroterapie* etc.

Conform *principiului utilității* (*oportunității*) la formarea termenilor se folosesc anumite mijloace sau modele optime, care semantic sunt mai expresive și mai economice. E vorba de abrevieri.

Aparatul FFI (YVC) – aparat de frecvență foarte înaltă; GS – generator.

Denumirile fibrelor sintetice, de exemplu, se compun cu ajutorul formantului *-an*: *letilan*, *melan* etc.

Principiul analogiei este aplicat atunci când se face o distincție netă între diferite funcții ale limbii. În limbajul științific, *analogia*, *repetarea analogiei* joacă un rol extrem de important, deoarece se știe că pe baza ei s-au format o serie de termeni de tipul: *laser*, *maser*, *autobuz*, *aerobuz*, *televizor*, dar și *teplovizor* (pentru determinarea teplogramelor în diferite părți ale corpului uman). Tot prin analogie s-au format și termenii: *barometru*, *monometru*, *benzometru*, *lacomtru*, *aerometru* ș.a. cu elementul *-metru*. O serie de termeni s-au format cu postpozitivul *-terapie*: *oxigenoterapie*, *logopedoterapie*, *hipoterapie*, *insulinoterapie* etc., despre care s-a vorbit mai sus. Așadar, termenul trebuie să aibă un conținut exact, concis, să nu depindă de context, să nu fie polisemantic, să nu aibă sinonime.

Un rol deosebit în utilizarea și funcționarea adecvată a terminologiei științifice medicale o au presa periodică, emisiunile radiofonice și televizate. Unii termeni se întâmplă să fie folosiți inadecvat: *boală-maladie-afecțiune*; *pacient-bolnav*; *medicament-remediu-leac* (*leacuri-doftorii*); *medic-doctor-vrăciuiitor* etc.

Cuvântul *boală*, care indică un proces patologic ce afectează întreg organismul uman, e utilizat mai mult în limbajul oral, curent, fiind vorba de orice alterare a stării de sănătate. În limbajul medical *boală* e un ansamblu de fenomene anormale, fizice sau psihice acompaniate de modificări patologice (funcționale, biochimice, morfologice etc.).

Până astăzi nu există o distincție semantică clară și universal admisă între cuvântul *boală* și sinonimele sale: *afecțiune*, *entitate morbidă*, *sindrom* și *maladie*. Laureatul Premiului Nobel Gh. Palade susține că *bolile sunt bazic rezultatul unor malfuncții celulare cumulate*.

Maladie e un termen livresc venit din limba franceză și indică un proces patologic care afectează organismul, dar se referă mai mult la boli concrete: *maladie albastră*, adică *cianoză* – o colorație al-

băstrie a pielii apărută datorită unei tulburări în circulația sângelui (*hematoză*) etc.

Afecțiune indică o stare patologică a unui organ sau a unui sistem concret de maladie (cardiovascular, a stomacului, a intestinelor etc.), dar în contextul “să prevenim afecțiunea e mai ușor decât să o tratăm” (“Mesagerul”), termenul *afecțiune* redă un proces patologic ce afectează întreg organismul și, prin urmare, mai potrivit e termenul *boală* (să prevenim *boala*).

În cuplul de cuvinte *bolnav-pacient*, lexemul *bolnav* indică o persoană suferindă de o boală cronică, care e mereu la evidența medicului în spital, policlinică, iar cuvântul *pacient* e o persoană care este supusă unui examen medical și ulterior unui tratament. În latină cuvântul *patientis* avea sensul “capabil să suporte ceva, rezistent, răbdător” ce corespunde întrucâtva sensului indicat. În propoziția “*pacientul* a fost transferat în altă secție” (“Vocea Poporului”), termenul *pacient* pare a fi utilizat neadecvat. Ar fi mai potrivit “*bolnavul*” a fost transferat.

Există anumite diferențieri lexicosemantice și la utilizarea termenilor: *medic*, *doctor*, *vrăciuiitor* (*vraci*), *medicator*, *tămăduitor*.

Medic și *doctor* sunt termeni ce indică o persoană cu studii superioare care profesază medicina. Cu toate acestea termenul *medic* include și sensul de “studii superioare medicale de specialitate”, adică e vorba de un medic-specialist: *infecționist*, *oftalmolog*, *dermatolog*, *cardiolog*, *neuropatolog* etc.

Astfel lingviștii, savanții-medici, ziarisții, scriitorii etc. sunt implicați în opera de perfecționare a instrumentarului lingvistic de implementare, utilizare și cultivare a terminologiei medicale literare.

LITERATURĂ

T. Ursu, **Aspecte din activitatea de lexicograf și lexicolog a lui D. Cantemir**, Chișinău, 1968.

I. I. Crasnova, **Gh. Asachi – lexicograf**, Chișinău, 1969.

Limba română este patria mea. Studii, Comentarii, Documente, Antologie de texte publicate în revista “Limba Română” (Chișinău), 1991-1996, Chișinău, 1996.

Nicolae Corlăteanu, **Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate. Probleme lingvistice în terminologia medicală**. – Revistă de lingvistică și știință literară, nr. 1-2, 1991.

Vasile Melnic, **Cu privire la terminologia medicală în limba română. Omagiu academicianului Nicolae Corlăteanu**, Chișinău, 1995.

Georghe Rusu, **Mic dicționar medical**, vol. I-II, Iași, 1983.

Vasile Melnic, **Aspecte umaniste ale limbii latine**, Chișinău, Casa Limbii Române, 2000.

George Rusu, **Maladii și sindroame cu nume proprii**, Iași, 1985.

Radu Iftimovici, **Istoria medicinei**, București, 1994.

Revista “Limba Română” în cei 10 ani.